

УДК 341.231.14
DOI <https://doi.org/10.32841/ILA.2021.25.05>

ПРОХАЗКА Г. А.,
кандидат юридичних наук,
асистент кафедри теоретико-правових дисциплін
Полтавського юридичного інституту
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ДОПОВНЕНА РЕАЛЬНІСТЬ І МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

Анотація. Стаття присвячена дослідженню проблеми правового регулювання доповненої реальності у галузі міжнародного права. Доповнена реальність є відносно новим явищем у сучасному глобалізованому світі. Вона виникла як різновид інформаційних технологій, які використовують комп'ютерну мережу. Дослідження доповненої реальності, на думку автора, дозволить краще зрозуміти нові тенденції у міжнародному праві щодо використання інформаційних технологій та їх ролі у підтриманні міжнародного правопорядку.

Доповнена реальність, як і віртуальний простір та віртуальна реальність, може бути використана державами для налагодження міжнародних відносин, підтримання миру, безпеки, забезпечення прав людини. Усі ці поняття є частиною реального світу, проте комп'ютерні технології створили новий напрям розвитку цивілізації, який найбільш активно розвивається та впливає на всі сфери суспільних відносин.

Обладнання, яке використовує доповнену реальність, тільки почало з'являтися, проте вже продемонструвало свій широкий спектр застосування.

Доповнена реальність ґрунтується на поєднанні наявної дійсності та штучного світу. Доповнює реальний світ предметами, які існують завдяки складному набору комп'ютерного коду. Об'єкти, які створює доповнена реальність, мають політичну, економічну, соціальну, культурну і правову цінність, оскільки забезпечать формування нових стосунків між людьми, спільнотами і державами.

Національні приватно-правові галузі вже активно досліджують проблеми функціонування комп'ютерних технологій. Право інтелектуальної власності, у тому числі авторське право, регулювання рекламної діяльності, укладання різних видів договорів з використанням зазначених технологій вже активно обговорюється науковою спільнотою.

Проблеми правового регулювання, які досліджуються автором, стосуються можливих сфер використання доповненої реальності, переваг та небезпек, які їх супроводжують. Порушення конфіденційності, неправомірний доступ до персональних даних, порушення прав неповнолітніх осіб, постачання послуг, на які не було отримано згоди покупцем, поширення недостовірної та шкідливої інформації. Зазначені автором ризики є невичерпним переліком правових проблем, які можуть з'явитися перед світом у найближчий час.

Ключові слова: доповнена реальність, міжнародне право, інформаційні технології, віртуальний простір, розвиток цивілізацій, доступ до персональних даних, порушення прав окремих категорій населення, формування нових зав'язків між особами, технології використання комп'ютерних мереж.

Постановка проблеми. Бурхливий розвиток у першій половині ХХІ століття інформаційних технологій, як поєднання наукових, технологічних рішень і соціально-культурних зв'язків, не могли не призвести до формування правових відносин як різновиду суспільних стосунків людства.

Прискорене поширення інформаційних технологій та їх різноманітність призвели до того, що людство майже не має часу на адаптацію до нового світу, який запропонував сучасні телекомунікаційні мережі, доповнену реальність і соціальні мережі.

Метою написання статті є дослідження специфіки правового регулювання доповненої реальності у міжнародному праві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові публікації останніх років фрагментарно розкривають аспекти правової регламентації віртуального простору і реальності, штучного інтелекту і доповненої реальності, торкаються норм національного права, права ЄС, у площині досліджень протидії кіберзлочинності, захисту авторських і суміжних прав та персональних даних, зокрема у працях: А.В. Іванова, О.А. Афанасьєвої, Н.С. Мороховецької та ін. [1–3].

Разом із тим зазначена проблема не розглядалася з позиції теорії міжнародного права, окремих галузей міжнародного права, правозастосовної практики, міжнародної співпраці держав, спільної діяльності міжнародних організацій і залишається актуальною дотепер. Україна в межах національного права, по суті, здійснює перші кроки, спрямовані на правове регулювання в мережі Інтернет.

Виклад основного матеріалу дослідження. Серед досягнень останніх років доповнена реальність виглядає технологією, про яку всі чули, проте не всі знають, що вона собою являє, які переваги і ризики у собі несе. Поширення цієї технології можливе через удосконалення телекомунікаційних мереж і розвитку п'ятого і шостого поколінь швидкості Інтернету. Обмін даними, який дозволяє пересилати величезну кількість інформації за мізерний проміжок часу, вимагає значних фінансувань, які спроможна собі дозволити заможна держава і та, яка змогла вчасно усвідомити всі переваги цих технологій.

Наприклад, Україна, яка останньою у Європі поширила на своїй території четверте покоління зв'язку, зараз зіткнулася із проблемою, коли найрозвинутіші країни ЄС та США вже зробили наступний крок у цих технологіях, освоювання ж четвертого покоління в нашій державі займе, за різними оцінками, від трьох до п'яти років.

Доповнена реальність як новий вид взаємодії реального і віртуального потребуватиме найсучасніших і найшвидших технологій, які тривалий час не будуть доступними з різних політичних, економічних причин. Інтернет-магазини і купівля онлайн, розумний будинок і багато інших речей зараз у очікуванні нових поколінь зв'язку, і правова регламентація захисту авторських і суміжних прав, права власності, персональних даних отримає нове розуміння. Саме тому для України важливо намагатися входити в

нову еру інтернет-технологій разом із розвинутими державами. Адаптація національного права України з правом ЄС буде означати і визнання європейського права у сфері інформаційних технологій.

На побутовому рівні «доповнену реальність» розуміють як технологію, яка розширює горизонти буття людини, поповнивши його додатковим простором, який існує віртуально, проте підлягає взаємодії із реальним світом. По суті, вона є різновидом змішаної реальності, межею між різними світами. Межа між реальним і нереальним світом у цьому разі стає малопомітною.

Як зазначає А.В. Іванова, йдеться про змішану реальність, яка може бути поділена на доповнену реальність і доповнену віртуальність. Доповнена реальність – це реальний світ, який доповнюється віртуальними елементами та сенсорними даними, а доповнена віртуальність – це віртуальний світ, який доповнюється фізичними елементами реального світу. Вона також вважає, що принципова різниця між доповненою реальністю та віртуальною реальністю полягає у тому, що віртуальна реальність будує повністю цифровий світ, обмежуючи доступ користувача до реального світу, а доповнена реальність тільки додає елементи цифрового світу в реальний, змінюючи простір навколо користувача [1, с. 89].

Разом із тим і реальність, і віртуальний простір є необхідними елементами для розвитку доповненої реальності, подальші напрями розвитку якої складно передбачити. У цьому розумінні юридична практика держав і на міжнародному, і на національному рівні рухається позаду сучасних технологій і сфер їх застосування.

Натепер сфера розваг є майданчиком для дослідження можливостей технології доповненої реальності, проте найближчим часом ця технологія може себе виправдати в медицині, освіті, військових та безпекових сферах, у будівництві та експлуатації транспорту. З цього переліку медичні, військові і безпекові сфери стануть найбільш запитуваними серед провідних держав світу, і взаємодія людини та цього нового світу потребує удосконалення механізмів захисту її прав.

Наприклад, у найближчий час компанія Google у Google Maps планує запуснути в тестовому порядку режим доповненої реальності, коли через камеру смартфона можна буде побачити адресу, номери телефонів та іншу корисну інформацію про об'єкт [2].

З урахуванням того, що технологічні та експлуатаційні можливості доповненої реальності поки повною мірою себе не розкрили, досить складно аналізувати правову сторону питання. Проте вже зараз актуальним є питання щодо того, як визначати доповнену реальність: як самостійний об'єкт суспільно-правових відносин або як частину змішаної реальності, віртуального простору, віртуальної реальності тощо. Специфіка існування доповненої реальності не може не позначитися на суспільних відносинах, відносинах і правових зв'язках у межах національного права держав.

Перебування людини, оточеної, внаслідок застосування спеціальних технологій, предметами реального і віртуального світу, які будуть

нею сприйматися існуючими майже одночасно, розширить обсяги інформації, яку буде вона споживати і призведе до додаткових психологічних навантажень. Розсіювання уваги на різні предмети реального і віртуального, проблема вибору, усвідомлення себе як реальної істоти у віртуальному світі відповідно можуть призвести до медичних проблем, проблем із фільтрацією інформації, необхідністю персоналізації особи для загальної геолокації з метою поширення, наприклад, персоніфікованої реклами, ідентифікації особи правоохоронними органами поза судовими дозволами. Наприклад, Н.С. Мороховецька зазначає, що нині обговорюється необхідність прийняття всезагальної хартії захисту персональних даних [3, с. 68].

Персоніфікована реклама із використанням штучного інтелекту вже поступово проникає у сучасні технології. Невідомо, наскільки до таких змін буде готова людина, якщо штучний інтелект буде обізнаний про особливості життя людини і буде готовий до пристосування доповненої реальності до потреб окремого індивіда. Такі ідеї здаються футуристичними тільки на перший погляд.

У приватно-правовому плані будуть необхідними узгодження норм, які стосуються укладання різних видів цивільно- та господарсько-правових угод, відшкодування завданих матеріальних і моральних збитків.

Уже зараз національні судові установи як в Україні, так і у світі поширили використання інформаційних технологій у судовій діяльності: автоматизовані системи обліку, документообігу, електронного правосуддя, застосування відео та аудіозв'язку в ході судових засідань, відцифрування матеріалів судових справ, численні реєстри і робота з ними теж потребуватимуть правової регламентації із поширенням доповненої реальності.

Є реальним подальше створення єдиних кабінетів, де буде можливо розмістити скаргу, позов, отримати інформацію про розмір судового збору і сплатити його, замовити й отримати копії процесуальних документів. І тут доповнена реальність може стати оптимальним рішенням для полегшення доступу у систему, спрощення навігації в ній, отримання інших судових і адміністративних послуг. Судове засідання у режимі відеоконференції, по суті, є дистанційним судовим провадженням, яке проводиться із забезпеченням належної якості у зображенні і звуку.

Самі учасники процесу можуть бачити зображення, чути та спостерігати за ходом процесу. Вони мають право ставити запитання, отримувати відповіді, заявляти клопотання. Виконувати процесуальні дії, процесуальні права та нести обов'язки.

Доповнена реальність може застосовуватися і у ході судового засідання, у випадках принаймні сприйняття різних джерел інформації та як вид комунікації. Наприклад, для того щоб переглянути, як насправді виглядає річ, яка є предметом спору, будинок, який підлягає розділу. Або для задіяння віртуального помічника під час отримання окремих видів інформації.

Окремі деталі доповненої реальності криміналісти використовують уже зараз у ході моделювання місця, події, обставин злочину, зовнішнього вигляду злочинця і жертви, свідків. І тут доповнена реальність може стати в реальній пригоді, оскільки, будучи віддзеркаленням реального світу, доповнена реальність функціонує за тими ж природними законами.

Наприклад, відомий усім метод реконструкції обличчя особи на підставі біологічних залишків відтворює обличчя давно померлої особи із високим відсотком вірогідності. Доповнена реальність тільки спростить процес створення моделі у віртуальному просторі. І таких віртуальних світів та доповнених реальностей може бути декілька. Залежно від технологічних можливостей та потреб людства.

Уже зараз ми оперуємо такими поняттями, як «реальний час», підсвідомо відокремлюючи від минулого і майбутнього, а також від віртуального світу. В доповненій реальності предмет існує зараз і принаймні частково у матеріальному світі, що дозволяє його сприймати як його частину. Своєю чергою те, що існувало раніше або буде існувати, існує у віртуальному просторі, прив'язку до реального світу має неповною мірою. Фактично ми десь вводимо в оману власні відчуття, примушуючи мозок вірити у справжність предметів у віртуальному світі. Навіть маючи форму, колір, об'єм, вартість, зміст, ми продовжуємо оперувати двома складниками: технологією та інформацією.

Проте побудована на цих технологіях та інформації індустрія має цілком матеріальну форму, створюючи віртуальний або доповнений ринок, пропонуючи на ньому різні види продукції, товари і послуги, які своєю чергою підпадають під дію політичних, економічних, правових і соціальних, культурних норм.

Зазначене потребуватиме серйозного удосконалення відповідних правових норм, у тому числі норм, які забезпечують захист прав і інтересів людини і громадянина, забезпечують процесуальні права учасників національних і міжнародних судових і позасудових процедур.

До позасудових процедур ми можемо віднести процедури з міжнародного комерційного арбітражу та діяльності третейських судів, процедури медіації тощо. Так само, як і національні суди, міжнародні судові установи сприймають поширення інформаційних технологій і доповненої реальності. У окремих випадках недержавні установи, що покликані забезпечити вирішення спірних питань і захистити законні права і інтереси, більш вільно і широко використовують нові технології, оскільки не потребують додаткової правової регламентації.

О.А. Афанасьєва виділяє такі проблеми доповненої реальності у сфері правового регулювання. На її думку, до них належать проблеми безпеки, конфіденційності, свободи думок, електронної комерції, відповідальності посередників, етичні проблеми, захист інформації, що передається, пасивний збір даних, розрізнення обличчя, спостереження і цільова реклама.

Крім цього, окремі програми змінюють способи взаємодії споживачів з об'єктами патентних прав, товарними знаками, виробами, які захищені авторськими правами, що підкреслить проблему добросовісного використання [4, с. 169–171].

Проте вищезазначене стосується здебільшого формування норм національного права і правового ставлення держав до застосування окремих видів новітніх технологій. Специфіка застосування цифрових технологій майже завжди виходить за межі однієї держави і на міжнародному рівні являє інтерес ступінь узгодженості міжнародної співпраці, появи конвенційних норм, які б збільшили ефективність зусиль держав на національному рівні.

Інтернет створювався як відкрита глобальна інформаційна мережа, яка здатна об'єднати населення світу без кордонів і без урядів. Разом із тим кожна держава опікується своїм суверенітетом та територіальною цілісністю, безпековими режимами та належним функціонуванням державних органів влади.

Нааявні натеper технології дозволяють розпочати процес накладення на реальний світ digital-рівнів. Це пов'язується з глибоким відцифруванням окремих предметів, будинків, територій. Віртуальний світ стає псевдо-реальним, і державам залишається тільки спробувати врегулювати ці тенденції у правовій площині.

Прикладом можна навести Закон про згубні цифрові комунікації Нової Зеландії (Harmful Digital Communications Act), прийнятий у 2015 році, який одним з перших передбачив можливість запровадження кримінальної відповідальності, спрямованої супротив інтернет-булінгу. Покарання передбачене за збитки, завдані особі у ході віртуального спілкування, у вигляді матеріальної компенсації та тюремного ув'язнення. Крім цього, передбачено створення урядового агентства, яке буде вивчати ці порушення та співпрацювати з такими структурами, як Facebook, Google та Twitter.

Законом про згубні цифрові комунікації 2015 року запропоновано також низку принципів, які віддзеркалюють сучасне розуміння можливих порушень прав людини у віртуальній реальності:

- цифрова комунікація не повинна розкривати конфіденційні особисті факти про людину;
- цифрове спілкування не повинне бути загрозливим, лякаючим чи погрожуючим;
- цифрове спілкування не повинне бути образливим для розумної людини у стані потерпілого;
- цифрове спілкування не повинне бути непорядним і непристойним;
- цифрове спілкування не повинне використовуватися для переслідування людини;
- цифрова комунікація не повинна використовуватися для переслідування людини;

- цифрова комунікація не повинна містити неправдивих тверджень;
- цифрове повідомлення не повинне містити матеріали, опубліковані з порушенням конфіденційності;
- цифрова комунікація не повинна підбурювати або заохочувати будь-кого відправляти повідомлення людині з метою завдання їй шкоди;
- цифрова комунікація не повинна підбурювати або заохочувати людину до самогубства;
- цифрова комунікація не повинна скомпрометувати людину з причини її кольору шкіри, раси, етнічного або національного походження, релігії, статі, сексуальної орієнтації або інвалідності [5, с. 6].

Зазначені принципи можуть бути покладені в основу сучасного розуміння відправних точок взаємодії людини, держави і віртуального світу в усіх його проявах.

Ці принципи можуть бути покладені в основу також і міждержавних відносин. Держави як суб'єкти міжнародного права підтримують міжнародні стосунки, дотримуючись взаємної поваги, рівності, не повинні мати на меті завдання шкоди інтересам інших держав, не повинні підривати основи національної безпеки інших держав, компрометувати їх. Шпигунство з використанням цифрових технологій, віртуальної, доповненої реальності є недружнім актом стосовно інших держав, яке порушує норми співіснування і співдружності.

Правове регулювання стосується цифрових комунікацій, проте у світі поки що відсутнє чітке розуміння сфер застосування доповненої реальності і тим більше шляхів її правового визначення.

Розвиток зазначених технологій підтримують і міжнародні організації. ООН розглядає доповнену реальність як засіб для протидії світовим загрозам, як майданчик для своїх освітніх програм, зокрема для протидії голоду [6]. ООН переймається поширенням знань серед різних верств населення, серед заможних і бідних для популяризації своїх програм, для поширення знань і технологій, які б дозволили підвищувати ефективність міжнародних зусиль, спрямованих на протидію недоїданню і голоду, покращенню стану домогосподарств, фермерства, правового становища чоловіків і жінок.

Висновки. Отже, ми можемо зробити висновок, що натепер доповнена реальність, будучи створеною як частина інтернет-технологій, забезпечує підтримання таких суспільних відносин, які вже вийшли за межі суто технічних проблем і все частіше потребують забезпечення правового регулювання як на національному, так і на міжнародному рівнях. Доповнена реальність є складовою частиною життя людини, проте являє поєднання штучної і дійсної реальності (буття) людини. Через специфіку і новизну проблеми, постійне оновлення технологій доповнена реальність являє інтерес для міжнародного права, оскільки порушує проблеми регулювання міжнародних відносин і співпраці, які виникають у Інтернеті.

Література:

1. Иванова А.В. Технологии виртуальной и дополненной реальности: возможности и препятствия применения. *Стратегические решения и риск-менеджмент*. № 3 (108), 2018. С. 88–107.
2. It's the Real World – With Google Maps Layered on Top. *The Wall Street Journal*. URL: <https://www.wsj.com/articles/its-the-real-world-with-google-maps-layered-on-top-11549807200?mod=e2tw>.
3. Мороховецька Н.С. Етичні принципи кіберпростору та їх інтерпретація через призму прав людини. *Проблеми захисту прав людини в інформаційному суспільстві* : мат. наук-практ. конф. 01 квітня 2016 р. Київ, 2016. С. 67–71.
4. Афанасьева Е.А. Правовое регулирование виртуальной и дополненной реальности (Обзор). *Право будущего: интеллектуальная собственность, инновации, Интернет* : Ежегодник, РАН. ИНИОН. Центр. социал. науч.-информ. исслед. Отд. правоведения; Каф. предпринимательского права МГУ им. М.В. Ломоносова. Москва, 2018. Вып. 1. С. 166–172.
5. Harmful Digital Communications Act. Parliament Counsel Office. New Zeland Legislation. URL: <http://www.legislation.govt.nz/act/public/2015/0063/latest/whole.html>.
6. Future on a plate: tech & the end of hunger 24 September, 2018 – 28 September, 2018. URL: <http://www.unglobalpulse.org/event/future-on-a-plate-tech-the-end-of-hunger/>.

Prokhazka A. Complemented reality and international law

Summary. The article is sanctified to research the problem of the legal adjusting of the complemented reality in the field of international law. The complemented reality is relatively the new phenomenon in the modern globalized world. She arose up as a variety of information technologies that use a computer network. Research of the complemented reality, in opinion of author, will allow better to understand new tendencies in an international law in relation to the use of information technologies and their role in maintenance of international law and order.

Complemented reality, as well as virtual space and virtual reality can be used by the states for adjusting of international relations, maintenance of the world, safety, to providing of human rights. All these concepts are part of the real world however computer technologies created new direction of development of civilization, that most actively develops and influences on all spheres of public relations. Equipment that uses the complemented reality only began to appear, however already showed the wide spectrum of application.

The complemented reality is based on combination of existent reality and artificial world. Complements of the realworld objects that exist due to the difficult set of computer code. Objects that is created by the complemented reality have a political, economic, social, cultural and legal value, as will provide forming of new relations between people, associations and states. National privately-legal industries already actively investigate the problems of functioning of computer technologies. The right of intellectual ownership, including copyright, adjusting of advertisement activity, conclusion of different types of agreements with the use of the marked technologies already actively comes into question a scientific association.

The problems of the legal adjusting, that is investigated by an author, touch the possible spheres of the use of the complemented reality, advantages and dangers that accompany them.

Violation of confidentiality, illegal access to the personal data, violation of rights for minor persons, supply of services on that was not got consent by a customer, distribution of unreliable and harmful information. The risks marked an author are the inexhaustible list of legal problems that can appear before the world in the near future.

Key words: complemented reality, international law, information technologies, virtual space, virtual reality, development of civilization, access to the personal data, violation of rights for minor persons, forming of new relations between people, technologies that use a computer network.